

Н. Ю. Шуригіна,
аспірант кафедри управління персоналом
і економіки праці ХарРІ НАДУ

ОПТИМІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Розглянуто важливість інвестиційної діяльності страхової компанії в різних аспектах. Узагальнено причини та чинники, що стримують інвестиційну діяльність вітчизняних страховиків та визначено нормативно-правові та економічні заходи з боку держави для активізації інвестиційної діяльності учасників страхового ринку.

Ключові слова: страхові організації, інвестиційна діяльність, оптимізація процесу управління, інструменти інвестування, ліквідність фінансових інструментів.

Основним джерелом одержання прибутку для страхової організації у більшості цивілізованих країн є не збір страхових платежів, а інвестиційна діяльність, кошти від якої спрямовуються, як правило, на фінансування страхових операцій, на дотації збитковим видам страхування, розробку нових продуктів, підготовку кадрів та інше.

Через фінансову кризу гальмується розвиток вітчизняного страхового ринку і як наслідок – формуються несприятливі умови для інвестування. Основними причинами стримування інвестиційної діяльності українськими страховими компаніями є: недостатній рівень капіталізації страхового ринку, відсутність надійних інвестиційних інструментів і державних гарантій під інвестиційні проекти, недосконалість податкового законодавства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз і розробку питань розвитку страхування та його окремих аспектів здійснено в роботах українських (В. Базилевич, А. Василенко, О. Заруби, В. Смоляк, В. Фурмана) та зарубіжних (А. Рейтмана, К. Турбіної, Д. Хервада, Д. Хемптона, В. Шахова) вчених.

В умовах ринкової економіки страхування є важливим чинником розвитку інвестиційної діяльності. Страхові компанії виступають у двох якостях. З одного боку, в процесі здійснення своєї основної (операційної) діяльності вони страхують економічні інтереси суб'єктів господарювання від

ймовірних ризиків і цим самим стимулюють інвестиційну активність, з іншого – виступають безпосередніми інвесторами.

Фінансові ресурси, які акумулюються у вигляді страхових резервів, слугують істотним джерелом інвестицій в економіку. У розвинених країнах світу страхові компанії за обсягами інвестиційних вкладень перевищують загально визнаних інституціональних інвесторів - банки та інвестиційні фонди.

Не менш важливе значення має інвестиційна діяльність страховиків і на мікрорівні, виступаючи одним із головних факторів забезпечення ефективного функціонування страхової компанії.

По-перше, інвестиційна діяльність визначає можливість надання страхових послуг за рахунок формування достатніх обсягів страхових резервів.

По-друге, добре організована інвестиційна діяльність забезпечує в певній мірі якість страхових послуг і визначає ринкову позицію страховика.

По-третє, інвестиційна діяльність впливає на основні характеристики страхового продукту, насамперед на його вартість, і на фактичне виконання зобов'язань страховиком, обумовлене строками страхових виплат.

По-четверте, інвестування дає можливість власникам страхової компанії розвивати свій бізнес і самостійно управляти ним. За рахунок інвестування страхових резервів відбувається нагромадження коштів для збільшення власних ресурсів. Це положення є значущим у світлі тенденцій щодо поступового збільшення вимог до мінімальних розмірів статутного капіталу страхових організацій [9].

Роль страхових компаній як постачальника капіталу визначають два фактори: обсяг ресурсів, якими вони володіють, і термін, протягом якого ці ресурси можуть використовуватись. Збільшення інвестиційного капіталу обумовлене наявністю страхових резервів, що збільшуються з розширенням страхових операцій, та власним капіталом.

Можливості участі страхової компанії в інвестиційному процесі визначаються її інвестиційним потенціалом, зокрема сукупністю грошових коштів, які є тимчасово або відносно вільними від страхових зобов'язань та використовуються для інвестування з метою отримання додаткового доходу.

Оптимізація процесу управління інвестиційним потенціалом є доволі актуальним завданням серед страховиків. Вибір моделі управління залежить від розміру і фінансових можливостей компанії, обраної інвестиційної політики, наявності прямих і непрямих державних обмежень чи стимулів до вибору інвестиційних партнерів, умов їх діяльності тощо.

Можна виділити наступні системи управління інвестиційним потенціалом, які передбачають:

– наявність у структурі страхової компанії власного інвестиційного департаменту із залученням висококваліфікованих менеджерів і актуаріїв. Можливе також створення дочірніх інвестиційних компаній чи компаній, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів і управляють активами;

– передання активів на аутсорсинг. Довірче управління є доцільним для середніх та малих страхових компаній, які за невелику (порівняно з витратами на самостійне управління) отримують професійні послуги, можуть підвищити дохідність і диверсифікованість інвестиційного портфеля [6].

Основними джерелами інвестиційної діяльності страхових компаній є такі:

1. Власні кошти (статутний фонд, резервний фонд, прибуток, цільове фінансування та надходження);
2. Залучені кошти (поточне надходження страхових премій, резерви страхових внесків та відшкодувань, фонд запобіжних заходів) [7].

Закон України «Про страхування» та «Правила формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя» визначають основні принципи, керуватися якими слід

при розміщенні страховою компанією своїх активів, а саме – безпечність, прибутковість, ліквідність, диверсифікованість.

Принцип безпечності передбачає максимально надійне розміщення активів що забезпечує їх повернення в повному обсязі.

Відповідно до *принципу прибутковості*, активи повинні приносити постійні та достатньо високі прибутки.

Принцип ліквідності вкладів означає, що страхова компанія у будь-який час повинна мати у розпорядженні суму грошей, яка б забезпечувала страхувальникам виплату обумовлених договором сум у встановлені терміни.

Принцип диверсифікації вкладів зобов'язує страховиків розподіляти інвестиційні ризики серед різних вкладів, що забезпечують фінансову стійкість інвестиційного портфеля страховика [5].

Згідно із Законом України «Про страхування» та «Правилами формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя», основними інструментами інвестування для страхових компаній є такі:

1. Власні грошові кошти.
2. Банківські вклади та депозити.
3. Нерухоме майно.
4. Цінні папери, що передбачають отримання доходів та емітовані державою.
5. Права вимоги до страховиків.
6. Інвестиційні галузі економіки.
7. Банківські метали.

Величина окремих категорій активів, у тому числі утворених в іноземній валюті, приймається для представлення технічних резервів в таких обсягах (у відсотках до загального розміру технічних резервів), а саме:

- 1) грошові кошти на розрахунковому рахунку – 5 %;

2) банківські вклади (депозити), у тому числі валютні вкладення згідно з валютою страхування та ощадні сертифікати – в кожному банку не більше 30 %;

3) нерухоме майно – не більше як 20, при цьому вкладення в один або декілька об'єктів нерухомості, які розташовані поряд і розглядаються як один цілісний майновий комплекс – не більше 5 %;

4) акції та облігації підприємств – не більше 40 %, у тому числі:

– акції та ощадні облігації, які котируються на фондовій біржі або організатора торгів за котирувальною ціною, що перевищує балансову, – не більше 5 % одного емітента;

– акції та процентні облігації, які котируються на фондовій біржі або організатора торгів за котирувальною ціною, що менше балансової, – не більше 20 %, із них акцій та процентних облігацій одного емітента – не більше 5 %;

– акції та процентні облігації, які не котируються на фондовій біржі або організаторі торгів, – не більше 10 %, із них акцій та процентних облігацій одного емітента – не більше 2 %;

– цінні папери, що емітуються державою, – не більше 20 %;

5) права вимоги до перестраховиків – не більше 50 %, у тому числі до одного перестраховика – не більше 10 %, права вимоги до перестраховиків-нерезидентів – не більш як 25 %;

6) інвестиції в економіку України за напрямами, визначеними Кабінетом Міністрів України (постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 р. № 1211 «Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів») – не більше 15 %, із них в окремий об'єкт інвестування – не більше 5 %;

7) банківські метали – не більше 15 %, у тому числі які знаходяться на зберіганні одного зберігача не більше 5 % [1–4].

Наведені обмеження при формуванні інвестиційного портфеля страхової компанії спрямовані в першу чергу на диверсифікацію ризику втрати

інвестиції чи отримання збитків від інвестиційної діяльності. В умовах нестабільності економіки такий підхід є дуже правильним.

В Україні ставки за депозитами залишаються ще досить високими порівняно з іншими країнами світу, що на сьогодні робить інвестування саме в ці фінансові активи привабливим для страхових компаній. Однак зазначена форма інвестування є вразливою з боку системних фінансових ризиків, пов'язаних, зокрема з інфляційним знеціненням грошової одиниці та зміною банківського процента.

Відносно цінних паперів, то практично всі акції, які обертаються на українському фондовому ринку, є простими іменними акціями, оскільки в Україні переважна більшість акціонерних товариств була створена в процесі приватизації. Таким чином, випуск привілейованих акцій не набув поширення, хоча вони є більш прийнятними для інвестування страхових активів, оскільки знижують ризиковість вкладень у цей інструмент.

Включення в інвестиційний портфель золота може бути корисним для підвищення скоригованої на ризик дохідності інвестиційного портфеля. Важливою характеристикою золота як класу активів є те, що воно не виступає чийось зобов'язанням, як усі боргові цінні папери, і не засвідчує права вимоги на активи компанії, як акції. Отже, інвестори в золото не несуть ризику банкрутства – на відміну від інвесторів у будь-які цінні папери.

Що стосується інвестицій в нерухоме майно, то вкладення в нерухомість, як правило, забезпечують вищу віддачу, ніж надання коштів в кредит. Через збільшення частки цього виду активів, можна було б досягти значних залучень капіталу у сферу будівництва житла, що є особливо привабливим для страховиків, що займаються довгостроковим страхуванням.

Серед факторів, що стримують розвиток інвестиційної діяльності страхових компаній можна виокремити політичну та економічну нестабільність в країні, підтвердженням чого є загальна невизначеність місця та ролі страхування в українському суспільстві та неузгодженість

регуляторної політики у сфері страхування, корупція у державних органах влади.

Відсутність надійних довгострокових фінансових інструментів, в які б могли вкладати кошти страхові компанії теж уповільнюють розвиток інвестиційної діяльності страховиків. Державні цінні папери на сьогодні не є фінансовим інструментом, а вкладення коштів в акції підприємств на довгострокову перспективу є досить ризикованим [8].

Світова фінансова криза внесла свої корективи в розвиток страхового ринку, оскільки через скорочення ліквідних фінансових інструментів неможливим є проведення ефективної політики інвестування коштів.

Відставання якісних параметрів розвитку вітчизняного страхового ринку та гальмування інвестиційної активності страхових компаній зумовлено низкою проблем, основними з яких є:

- недосконалість нормативно-правового регулювання у сфері страхування, недостатня відповідність чинного законодавства вимогам європейських стандартів;
- недостатність ліквідних фінансових інструментів, зокрема гострою проблема є щодо забезпечення довгострокових зобов'язань за договорами страхування життя;
- низький рівень капіталізації вітчизняних страховиків;
- непрозоре державне регулювання;
- непрозорість фінансової звітності страхового сектору [8].

З метою покращення ситуації на страховому ринку доцільно реалізувати низку системних різнопланових заходів, спрямованих на усунення як хронічних проблем, так і тих, що спричинені фінансовою кризою. На нашу думку, основний акцент слід зробити на активізації інвестиційного потенціалу страхового ринку.

Враховуючи, що в Україні вільні кошти страховиків у силу специфіки вітчизняного законодавства не в повній мірі трансформуються в інвестиційні ресурси, вирішення вищезазначених проблем знаходиться в першу чергу в

правовій площині. Законодавство з цього питання потребує реформування і приведення його до європейських стандартів. У цьому аспекті є доцільною є реалізація основних заходів нормативно-правового, організаційно-методичного та інформаційного характеру:

- удосконалення моніторингу діяльності страховиків та посилення контролю за дотриманням страховиками вимог щодо забезпечення платоспроможності фінансової стійкості, розміру чистих активів;

- створення правових умов для повноцінного впровадження інвестиційного та пенсійного капіталу;

- забезпечення формування інвестиційних інструментів для розміщення довгострокових страхових резервів;

- сприяння створенню фондів страхових гарантів, в тому числі за договорами страхування життя;

- перегляд вимог та переліку цінних паперів й інших фінансових інструментів, в які можуть розміщуватися страхові резерви;

- заборона надання кредитів комерційними банками під заставу майна, щодо якого не забезпечено наявність страхування протягом всього періоду дії кредитного договору та відсутності договору страхування життя позичальником протягом всього періоду дії кредитного договору;

- перегляд обмеження щодо обсягу певних категорій активів, які приймаються для представлення технічних резервів страховиків, а саме щодо коштів на поточних, депозитних рахунках в банківських установах, а також зняття обмежень щодо розміщення грошових коштів в одному банку, перегляд на період фінансової кризи вимоги до рівня рейтингу банківської установи;

- створення сприятливих умов щодо купівлі страховиками іноземної валюти для проведення розрахунків з клієнтами іноземною валютою та формування резервів у тій валюті, в якій страховики несуть відповідальність за своїми страховими зобов'язаннями та інші. [8]

Питання управління інвестиційним потенціалом страхової компанії щодо вибору партнерів та інструментів інвестування, з урахуванням можливого ризику, не може залишатися поза увагою держави. Тому держава повинна створити умови для активізації інвестиційної діяльності вітчизняних фінансових посередників і не допустити відтоку коштів за межі країни. Оскільки чим стабільнішими, прозорими та чіткішими є норми законодавства у цій сфері, тим більш захищені будуть інтереси страхувальників та страховиків. В умовах відсутності ліквідного та досить дохідного фінансового ринку страхові компанії змушені вкладати свої кошти в короткострокові та ризикові фінансові інструменти. Реалізація вищенаведених рекомендацій сприятиме зміцненню фінансового потенціалу вітчизняного страхового ринку, та створить сприятливе підґрунтя для активізації інвестиційної діяльності страхових компаній у період посткризового відновлення економіки.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР зі змінами та доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів» від 17.08.2002 р. № 1211. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1211-2002-%EF>.
2. Розпорядження Держфінпослуг «Про затвердження Правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя» від 17.12.2004 р. № 3104. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року» вид 23.08.2005 р. № 369-р. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
4. *Василенко А.* Інвестиційна діяльність страхових компаній України: стратегії та пріоритети / А. Василенко, В. Тринчук // Страхова справа. – 2006. – № 3 (23).
5. *Фурман В. М.* Ризики в інвестиційній та фінансовій діяльності страховика / В. М. Фурман // Фінанси України. – 2008. – № 2. – Ст. 107–114.
6. *Харченко Н. В.* Інвестиційна діяльність страхових компаній / Н. В. Харченко // Фінанси України. – 1996. – № 7.
7. Щодо активізації інвестиційної діяльності страхових компаній : аналітична записка / В. О. Поворозник. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/36.htm>
8. *Янов В. Э.* Инвестиционная деятельность страховых компаний: принципы организации, регулирование и оптимизация : автореф. дис. ... канд. экон. наук / В. Э. Янов. – СПб., 2001. – Режим доступа : <http://symixins.narod.ru/afi07.htm>.

Shurigina N. Yu. Optimization of investment the insurance company in financial crisis.

This article discusses the importance of investment the insurance company in various aspects. It's generalized causes and factors that hinder investment of domestic insurers and determined legal and economic measures from the government for investment to strengthen the insurance market.

Key words: insurance organ³zacji, investment deyal'nost', optimization of management process, instruments of investing, liquidity of financial instruments.

Шурыгина Н. Ю. Оптимизация инвестиционной деятельности страховой компании в условиях финансовоого кризисна.

В статье рассмотрена важность инвестиционной деятельности в разных аспектах. Обобщены причины и факторы сдерживающие инвестиционную деятельность отечественных страховщиков и определены нормативно-правовые мероприятия со стороны государства для активизации инвестиционной деятельности участников страхового рынка.

Ключевые слова: страховые организации, инвестиционная деяльность, оптимизация процесса управления, инструменты инвестирования, ликвидность финансовых инструментов.